

VALÓSÁG

Rovatunkban ezúttal olyan interjúkat teszünk közzé, amelyek kisebb tankönyvkiadók alapítóival és egy terjesztő vállalkozóval készültek. A beszélgetések során igyekeztünk információkat szerezni a tankönyvkiadás valamennyi aktuális kérdéséről, és miután a tankönyvkiadás szervesen épül az oktatásügy rendszerébe, az aktuális oktatáspolitikai kérdésekről is. Azt reméljük, hogy interjúalanyaink jóvoltából olvasóink bepillantást nyerhetnek azokba a „tankönyves műhelyekbe”, ahol napjaink színes és gazdag tankönyvválasztéka készül, és megismerhetik azokat a körülményeket és elképzeléseket, amelyek a jövő tankönyvkiadását alakítják.

„Én nem papírt adok el, hanem tudást”

Kiss József, a Comenius Kiadó vezetője

Educatio: Arra szeretném kérni, hogy meséljen a kiadó rövid történetéről. Mikor alakult, kik alapították?

Kiss József: Nekem annyi előéletem van, hogy valaha az Országos Tanszergyártó és Értékesítő Vállalatnál dolgoztam. A fő profilja az volt a cégnek, hogy iskolabútor és taneszközt gyártott és forgalmazott. Tehát ez volt az előélet. Ekkor jött a rendszerváltás, és gyakorlatilag összeomlott minden. Valamerre el kellett indulni. Elindultunk a taneszközzel. A cégnek egyébként én vagyok a fő tulajdonosa és a kisebbik fiam a résztulajdonos. Az iskolák kasszája üres volt a taneszközfejlesztéshez, és hogy mentsük a menthetőt, belevágtunk a tankönyvkiadásba is. Így jött ki ez a kettős profil. Én azt mondom, hogy nem mindenhez értek, nem vagyok sem nyomdász, sem pedagógus. Olyan pályát találtam, hogy azt mondtam: „én úgyszem tudok másokkal versenyt futni, akkor minek fussak?” Valami olyan különleges profilt kerestem, amivel jól boldogulok, és úgy érzem, hogy ezzel a területtel jól boldogulok, mert nagyon szép számmal kapunk az iskoláktól bizalmat. Pl. a művészettörténet tankönyvre mondhatom most már, hogy sikerkönyv, mert évi 40–50 000 darab már sikerkönyvnek számít. És hogy őszinte legyek, annak külön örülök, hogy egyes tantárgyakhoz egyre többen viszik. Tanulják a művészettörténetet a szobafestők, a burkolók, az általános iskolás gyerekek, a gimnáziumba járó gyerekek. Az, hogy szobafestő, burkoló és iparos gyerekeknek tanítják, külön jó, mert valamit szépen megcsinálni, az ugyanannyi idő, mint csúnyán. Ha nem javítja az iskola a gyerek szépérzékét, akkor mitől legyen igényes? Ugyanezt elmondhatom az ének-zene könyvünkről, az is sikerkönyv lesz, nem is kell sokat várni rá. De a többi könyvünk is az lesz, mert mind tartós kivitelben készül, és olyan a szellemisége, hogy csak idő kérdése, hogy mikor lesz siker. Én ki fogom várni.

E: Milyen szakmai tudással indultak, amikor megalapították ezt a céget?

K J: Tudtam a Tanért-es múltamból, hogy körülbelül mi kell az iskoláknak. Mi kell ahhoz, hogy a pedagógus könnyen, hatékonyan tanítson. Én abból indulok ki, hogy nagyon kevés az olyan gyerek, aki eminens, és szeret tanulni. A gyerekek első a játék, és második a tanulás. Meg vagyok győződve arról, hogy a gyerek a legjobb szakértője a tankönyvnek. A gyerekek arra törekszik, hogy jó tankönyvből tanuljon, gyorsan, hogy maradjon másra is idő.

Mi mindig abból indultunk ki, hogy jó legyen, jól olvasható legyen a tankönyv, hogy a gyerek megszeresse az olvasást. Ezt nyugodtan merem mondani a Gyapai-féle történelemkönyvre, mert rendkívül jól olvasható. Merem mondani a kémia tankönyvre, hogy nem száraz kémia, hanem belevisz az életbe is, megmutatja, mire jó a kémia. Ez fontos dolog, mert a gyerekeket az érdekli, hogy mire tudja használni az ismeretet, nem az, hogy a kénsavnak mi a képlete. Mi ezt az igényt pontosan ismerjük.

Tehát én hoztam azt a tudást, hogy mi kell a tanároknak, és ez eddig bevált. A tankönyvek mellé jönnek a taneszközök. A kettőt nem lehet különválasztani, mert könnyebb a biológiát vagy a környezetismeretet tanulni, hogyha képen is látható, mint hogyha csak szövegben. A tankönyv soha nem tud annyit adni, mint egy taneszköz. Az ember akkor érzi, hogy ráz az áram, hogyha véletlenül megfogja a vezetékét, addig elképzelése sincs arról, hogy az hogy is működik. Mi a taneszköznél arra törekszünk, hogy az ismeret könnyen, gyorsan megtanulható legyen.

E: Milyen típusú taneszközöket gyártanak?

K J: Tulajdonképpen minden típusú tantárgyban van taneszközünk. Úgy éreztem, van igény arra, hogy csináljunk pl. a tornához is. Én sikert várok tőle. Már megjegyezték, hogy nyugodtan lehet ajánlani a fitness kluboknak is.

Én a taneszközökben vagyok igazán járatos, mert itt vannak trükkök, amiket tudni kell. Pl. hogy hogyan kell egyáltalán oktatótáblát csinálni, ez csapatmunka. Gyakorlatilag arról van szó, hogy meg kell keresni a legjobb pedagógust, aki megcsinál egy előtervet, aztán egy grafikus megcsinálja a részletes rajzokat, és a tördelőszerkesztő számítógéppel összeállítja a szerző szerint elképzelt oktatótáblát. Ehhez először is nagyon jó pedagógus kell. Szövegből megtanulni, hogy miből mi lesz, hogy ez felépüljön a gyerek agyában, szinte képtelenség, ezt nem lehet követelni. Mi fog következni? Megnézi a gyereket a táblát, és akkor azt mondja, hogy „én ezt már tudom!” Pillanatok alatt összeáll benne a kép, azok a részletek, amiket előző években tanult meg tapasztalt. És meg is fog tapadni. Egy ilyen oktató táblát eladunk 4 900 forintért. Műbőrre van nyomva, tíz évig garantált a minőség, ennél olcsóbb oktatás nincsen. Ez a leggazdaságosabb! Egy ilyen oktatótábla éves szintre lebontva 400 forint. Hát 400 forintért egy tanár rongyosra beszélheti a száját, akkor sem fogja a gyerek érteni.

A fő profilunknak ezt szánom. A tankönyvben odáig fogunk elmenni szándékom szerint a következő években, hogy minden korosztálynak, az általános iskolák alsó tagozatától az érettségiig és minden tantárgyból legyen egy tankönyvünk, nem több. Ez az elképzelésem. Az nem működik egy kiadónál, hogy van ötféle történelemkönyvem, és nem tudom, hogy melyiket szeretsem.

E: Mennyire nyereséges a tankönyvkiadás és a taneszköz-gyártás?

K J: Nem merem állítani, hogy most nyereségesek vagyunk, mert rendkívül dinamikus a fejlesztésünk. Amikor elindultunk, én létrehoztam egy nyomdát is. Ennek az a lényege, hogy nem függünk a nyomdaiparttól. Az külön jó dolog, hogy nekem nem diktálnak a nyomdák, én rugalmasan tudom kialakítani az áraimat, mert az egyik viszi a másikat. Csak egy példát erre: a művészettörténet könyv költségfordozó. Ebből következik, hogy meg tudunk csinálni ötszáz latin könyvet is. Ha ez nem lenne, akkor nem tudnánk ötszáz latin tankönyvet megcsinálni, mert a latin tankönyvet szinte ajándékba adjuk, messze a tényleges költsége alatt. A költségeket a sorozatok cipelik. Hol a taneszköz segít a tankönyvnek, hol a tankönyv segít vissza a taneszköznek a fejlesztésben. Évente körülbelül huszonöt új taneszközt fejlesztünk ki, aminek a költsége 3–5 millió forint. Ezt nem rendelésre, hanem raktárra csináljuk, és folyamatosan adjuk el. Az iskoláknál az a gyakorlat, hogy ők mindent azonnal akarnak most is, és akartak régen is. A TANÉRT is raktárból szolgálta ki az iskolákat, és

nem azt várta, hogy felvetődik az igény. Ebből a szempontból is problémát okozott, hogy a rendszerváltás után át lett szervezve az oktatás. Nagy hiba volt az Országos Pedagógiai Intézet és az Országos Oktatási Központ felszámolása, mert az Országos Pedagógiai Intézet fogta össze a többi, koordinálta a taneszköz-fejlesztést is. Nem a TANÉRT volt olyan zsenikből felépülő cég, hogy meg tudta mondani, hogy mire van szükségük az iskoláknak, hanem az iskoláktól jött információk begyűjtése után az Országos Pedagógiai Intézet közölte a TANÉRT-tel az igényeket, hogy merre akar menni az oktatás. Ez ma nagyon hiányzik. Az iskolák nem tudják, hogy merre menjenek, elbizonytalanodtak. Az nem lehet óraszám kérdése, hogy mennyi történelmet tanítsunk. A történelem egy folyamat. Ha csak a fele fér bele a heti két órába, akkor a másik felét ne tanítsuk? Vagy irodalomból mennyi fér bele? Ezt ma az iskolának kell eldönteni, az iskolában vannak a szakemberek, nem a minisztériumban. Aztán tisztelni kell a korosztályokat, a korosztályok képességeit. Mert ha az igaz, hogy a gyerek logikai képessége 16 éves korára fejlődik ki, akkor nem lehet a gyereket olyan feladat elé állítani mondjuk 10 éves korában, hogy jól használja már a logikáját. Ha nincs, akkor nem tudja használni. A készséget kell fejleszteni. Én ma nem tudom megmondani azt sem, hogy ki a jó tanár: az öreg, a középkorú vagy a fiatal? Ki a jó tankönyvszerző? Mert nálunk van koros tanár is, tehát a legidősebb, aki a latin tankönyvet csinálta, 84 éves. Ugyanakkor van a kémia tankönyv szerzője, aki alig több harmincnál. A zenetanárunk 35–40 éves, a matematika tanárunk 40 körüli, Gyapai hetvenen túli. Tehát ki a jó tanár? Az a jó tankönyvszerző, akibe beleszületett az a készség, hogy tud tankönyvet írni, és rendelkezik azzal a plusz tudással, amivel az átlagtanár nem.

E: Ön szerint kik számítanak ma jó szerzőknek és kik a divatos szerzők?

KJ: Az biztos, hogy van divatos szerző, tetszik vagy nem tetszik. Vannak siker-matematikakönyvek. A matek az egyik legnehezebb tantárgy. A matematika tanulása elkezdődik az első osztályban, és nem fejeződik be, csak amikor az oktatás befejeződik. Az algebra már jó logikai képességeket feltételez. Hogy ezt mikor kezdik tanítani, azt a tanárnak kell tudni, attól függően, hogy milyen képességű az osztálya. Itt lehet látni, hogy van divatos szerző, vannak nagy sorozatú könyvek. Van nekünk is matematika könyvünk, de a miénk konzervatív a divatos könyvekhez képest. Nem erőltetett oktatási módszer, rugalmasságra ad lehetőséget. A mi könyvünk tíztől tizenhat éves korig szól, a tanárnak kell kiválasztani azt a tempót, amiről ő úgy érzi, hogy a legjobb. A mi könyvünk ezt a lehetőséget is megadja, nincs szigorúan megkötve.

Hogy ki a sikeres, és a divatos szerző, azt az élet bizonyítja. De a mi tankönyvszerzőnk gyerekei országos versenyeket nyernek. Ha a pedagógus a divat után fut, akkor nagyon-nagyon rossz lóra tesz. Csak egy durva példát mondok. Ha a nők mindig a cipődivat után mennek, akkor ötven-hatvan éves korukra tönkremegy a lábuk, és mankóval fognak sétálni. Ez igaz az oktatásban is. Tönkre lehet tenni a jó képességű gyereket is, el lehet venni a kedvét, lázadóvá lehet tenni, amikor azt mondja, hogy: „azért se!”. Az oktatásnak semmiképpen nem lehet az a célja, hogy ezt váltsa ki.

E: Hogyan kerülnek kapcsolatba a szerzőkkel? Ön keresi meg és kéri fel őket, vagy fordítva?

KJ: Ez véletlenszerűen működik. Én mindig keresek szerzőt, de ma a tankönyvírás megfenelett. Ugyanis az oktatásban tapasztalható bizonytalanság azt idézte elő, hogy ma a kiváltképpen kívül a többieknek nincs elképzelésük arról, hogy mit akar az oktatás. Tehát nem működik a szakma. Egy villanszerelőtől joggal elvárjuk, hogyha azt mondjuk neki, hogy itt egy kopasz, új ház, tessék megcsinálni a villanszerelését, akkor tudja, hogy mit kell csinálni. Megkérdezi, hogy „kérem, ide hány konnektort kérnek, hova tegyük a kapcsolót, hogy lesz praktikus” – de tudja, hogy mit kell csinálni. Ma az oktatás ott tart, hogy mindenki vár,

háttha valaki megmondja az üdvözítő jót. Az üdvözítő jó az iskolában van, nem a minisztériumban. Erről én meg vagyok győződve. A baj az, hogy le lett rombolva az a pedagógusi öntudat, ami a harmincas években még létezett, amikor százával jöttek létre a tanyasi iskolák. Az egyszemélyes iskolában a pedagógus tudta, hogy kell az analfabéta szülők gyerekeit tanítani, és hogy lehet belőlük embert faragni. Erre ma már csak az irodalomból lehet példákat találni. Hogy merre megyünk, én nem tudom.

A zenetanárom pl. maga jelentkezett, hogy adjuk ki a könyvét. Azt mondta, szeretné, hogy mi adjuk ki, mert úgy érzi, hogy a mi kiadónk igényes kiadó. Remélem, hogy a könyv minősége bizonyítja, hogy igényesen van kiadva, és meg vagyok győződve, hogy a szerző is igényes volt. A siker majd az iskolákon múlik, meg az életen.

A többi szerzővel véletlenszerűen kerültem kapcsolatba. Gyapai tanár úrral véletlenül jöttem össze egy művész barátomnál. Ő akkor a Fasori Gimnázium igazgatója volt, azóta nyugdíjban van. Gyakorlatilag akkorra már elkészült a történelem első kötete, és én azt mondtam: „Tanár úr, adjuk ki az első kötetet!” Körülbelül negyed évig töprengett rajta, és akkor azt mondta, hogy „jó, add ki, csináld meg!”. Én azóta is ösztönzöm, hogy csinálja tovább. Most az ötödik kötetnél tartunk, és jövőre befejeződik a sorozat. Ugyanígy született az irodalom is. Annak a szerzője is a Fásoriban tanított. A Fasori egy megújult gimnázium volt, a rendszerváltás előtt egy évvel kapta vissza az evangélikus egyház az iskolát, és Gyapai tanár úr vissza próbált nyúlni azokhoz a hagyományokhoz, ami a Fasort régen jellemezte, hogy saját tankönyvekből tanítanak. Innét van a Fasori oldal. A többi szerző valamilyen más módon került hozzám. Pl. a kémia tanár véletlenszerűen. Jelentkezett, ajánlotta a TANOSZ elnöke, és amikor elolvastam a tankönyvet, akkor azt mondtam, hogy ez egy jó tankönyv, mert érthető. Bármilyen furcsa, egy kémia tankönyvet is lehet élvezni. Ha az ember élvezi az olvasását, akkor azt majd a gyerek is jókedvűen fogja tanulni, mert nem érzi azt, hogy ez teher, és megtanulhatatlan.

E: Mennyire éri meg ma tankönyvet írni?

KJ: Kiadója válogatja. Én kétféle módszerrel dolgozom. Vagy tiszta érdekeltségi rendszerben, amikor azt mondom, hogy ennek a könyvnek minden egyes eladott példányáért fizetek ötven vagy száz forintot. A másik módszer az, amikor a szerző nem látja értelmét ennek a megoldásnak. Pl. az irodalom esetében a szerző azt mondta: „Kérem, én öreg vagyok, én élvezni akarom a pénzt még az életemben.” Tőle megveszem örök áron. Úgy érzem, hogy a tankönyveket szellemi értéküknek megfelelő honoráriumban részesítem. Persze ehhez hozzátartozik, hogy egy nagy tudású tanár nem hajlandó fillérekért dolgozni. Véleményem szerint jogos is az elvárás, hogy becsüljék meg.

Nekem közvetlen, erőszakos, öntudatos szerzőim vannak. Mindegyik tudja, hogy mit ér, és én ezt a megbecsülést meg is adom. Engem nem zavar, hogy rámenősek, ez természetes dolog, de nem lépnek túl bizonyos határokat. Én, mint kiadó és a kiadó vezetője az abszolút megbecsülést kapom tőlük. Itt úriemberek kötnek üzletet egymással. A tankönyvszerzés üzlet, a tankönyv áru, ez nem népjóléti intézmény. Nem is így működtetem. Nem várom el, hogy a tanárok fillérekért dolgozzanak.

E: Milyen gyakori a tankönyvek változatlan kiadása vagy felújítása?

KJ: Úgy gondolom, hogy a történelem, irodalom, matematika könyvünkénél semmi olyan új dolog nem következhet be az eljövendő egy-két évtizedben, hogy azon változtatni kelljen. Nem hiszem, hogy a barokk zenéről mást kell mondanunk tíz év múlva, mint most. Nem hiszem, hogy a matematikában megváltozik a kétismeretlenes egyenlet, de nem hiszem azt sem, hogy a 48-as szabadságharcról alapvetően meg kell változtatni a véleményünket. Ez nem politikai könyv, ez tankönyv. Ez történelem. Nem szükséges megváltoztatni az elkö-

vetkezendő egy-két évtizedben. Értékeket adunk, nem divatot. Az irodalom szerzőm azt mondta, amikor hiányolták, hogy nincs bent a könyveinkben Ady, hogy „De kérem, Ady nem írt a gyerekeknek semmit, miért kell fárasztani a 10–14 éves gyerekeket Adyval? Majd a gimnáziumban!” Nem tartom szükségesnek, hogy a kerettantervek miatt átírjuk a tankönyveket. Erről az irodalom tankönyvről a szerző azt mondta, hogy a hatvan százaléka tanítható meg. Azt a hatvan százalékot a tanár válogassa ki a saját szájze szerint, a többit hagyja el, vagy adja fel olvasmánynak. Azért kötjük be ilyen módon a könyveinket, mert ez a könyv megállja a könyvespolcon is a helyét. A tapasztalat azt mutatja, hogy a Fasori gyerekek nem adják el a könyvet, mind megtartják. Én mindig azt mondom az iskoláknak, amikor azt mondják, hogy a mi tankönyveink drágábbak, mint a többi, hogy én nem papírt adok el, hanem tudást, és olyan kivitelben, hogy nem kell szégyellnem, ha odanyomtatom, Comenius Kiadó.

E: Melyik volt eddig a legsikeresebb tankönyvük?

KJ: A művészettörténet. A zenétől várom a következő áttörést, aztán a kémiától. A matematika és az irodalom időigényes. Ma azt mondják, hogy a magyar gyerek nem tud rendesen írni, számolni, olvasni. Ez erős túlzás, de mondjuk a nagy átlagnak problémái vannak. Probléma van az alapismeretekkel a gimnáziumban is. Hogy ez miért van, azt az iskoláknak kell megfejteni. A mai gyerekek semmivel nem tehetségtelegebbek, mint a régiek. Én mégis többet tudtam irodalomból, mint a maiak.

E: Mit gondol, miért a művészettörténet könyv lett a legsikeresebb?

KJ: Ennek nagyon egyszerű a magyarázata. A Kádár-rendszerben senki nem foglalkozott művészettörténettel, háttérbe szorult a formatervezéstől kezdve minden. Aki szépre törekedett, akár házban, akár lakásban, az luxusnak számított, és kötelező volt elítélni. A rendszer-váltás alapvetően feltörte ezt a gondolkodási módot, tehát itt hiány volt, és erre igény volt. Ez várhatóan a következő évben is slágerkönyv lesz, mert minden évben 20–30%-kal nő iránta az igény. Eddig csak a legbátrabb iskolák indultak el, és ma körülbelül 4–500 iskola használja. Ha az iskolák számát nézem, akkor bizony még nagyon sok a szűz terület. De a matematika könyvünket is most kezdik felfedezni. Amikor ezt a matematika tankönyvet megírta a szerző, akkor azt mondta, hogy ő a Fasorban tanítja ezt, és a 14 éves gyerekek ezt a könyvet tudják. Akkor én azt mondtam: „Tanár úr, az, hogy maga megtanítja, rendben van, de az országban különféle iskolák vannak, különféle képességű gyerekekkel, ezt nem lehet elvárni mindenkitől.” Ezért szól 10–16 éves korig. Emlékeztem arra, hogy amikor én gimnáziumba jártam, ezt a tananyagot második év végére fejeztük be.

E: Milyen típusú iskolák rendelnek önöktől könyveket?

KJ: Gyakorlatilag szinte minden iskola. Voltak olyan vádask iskolák részéről, hogy mi egyházi orientáltságúak vagyunk. Ma ebből a szemléletből már kigyógyultak, használják a könyveinket állami iskolák, a reformátusok, a katolikusok, az evangélikusok. Nem hiszem, hogy ez probléma. Kétségtelen, hogy az irodalom tankönyvünkre, és a zene tankönyvünkre jellemző, hogy nem hanyagolja el az egyházi kultúrát, de ez szerintem teljesen normális igény. Nem kell attól valakinek Istenben hinni, hogy ismerje az egyházi kultúrát. A keresztény egyházi kultúra kétezer éve befolyásolja az életünket, sőt, az ókori görög kultúra is egyházi kultúra volt. Semmiképpen nem lehet elfogadni, hogy egy harminc éves embernek alig van bibliai ismerete.

E: Mi számít ma korszerű tankönyvnek?

KJ: Én az iparban kezdtem, a híradástechnikai ipar volt számomra a legnagyobb ugródeszka. Mindig abból indulok ki, hogy mit követel meg a kor tőlünk. Látni kell, hogy a harmadik évezred rendkívüli kihívást jelent minden nemzetnek. Én mindig azt mondom, hogy ott

szeretnék tankönyvkiadó lenni – Oroszországban, az Egyesült Államokban, esetleg Kínában –, ahol nagy a lakosság. Az egy nagy piac. Magyarország kis piac. De ha azt nézem, hogy mit vár a jövő ettől a kis nemzetől, ha boldogulni akar, akkor az végtelenül sok. Csak olyan emberek lesznek képesek helytállni, akik jól felkészültek, akik tudják, hogy milyen kihívásokkal állnak szemben. Akik nem tátott szájjal várják a problémák megoldását, és nem a kétségbeesés felé mozdulnak el, hanem a megoldás felé. A megoldóképeséget kell javítani az iskolákban. Az tény, hogy a Trianon utáni kis Magyarország költötte a legtöbbet az oktatásra. Annak a korszaknak az oktatása több, mint tíz Nobel-díjast nevelt ki. Kérdés, hogy a mostani kor hányat fog kinevelni... Le vagyok döbbenve, amikor az a korosztály nyilatkozik teli hittel, bizalommal, teli azzal az ambícióval, hogy nem szabad megijedni, hanem csinálni kell. Ugyanakkor azt tapasztalom, hogy a mai fiatalság bizony nagyon sokszor megijed, és nem tudja, hogy merre menjen. Szabadabb elvű oktatást kell megteremteni, ahol a követelményrendszer jól át van gondolva. Lehet egy közepes képességűnek is ötöst adni, ha a képességéhez mérem, és lehet hármast adni annak a tanulóknak, akinek kiváló a képessége, de nem hozta önmagát. Tehát a gyerek képességéhez kell mérni az osztályzatot, és nem a nagy átlaghoz, mert a nagy átlag nem visz sehova.

E: Ki dönti el, hogy egy gyerek jelenleg milyen tankönyvből tanul?

KJ: Szerintem elsősorban a tanár, de hallottam olyan dolgokat, hogy például az egyik gimnáziumban az igazgató nem engedte bevezetni a Gyapai-féle történelmet.

E: Milyen szempontok alapján válogatnak a tanárok?

KJ: Nem tudom, de számomra elfogadhatatlan, hogy azt mondják, hogy ma az a jó igazgató, aki szolgálai módon kiszolgálja a közigazgatást. Az iskolák felügyeletét jelenleg a helyi közigazgatás látja el. Ha egy igazgató jó akar lenni a helyi közigazgatásnál, és az nem szereti az oktatást, akkor nagyon nagy hibát követ el. Nem lehet minden szempontból a költségvetés alá rendelni az iskolát. Nem lehet úgy gondolkozni, hogy most kevés a pénz, akkor ne tanuljunk. Pontosan akkor kell igazán tanulni, amikor baj van.

E: Mennyire tájékozottak az igazgatók, tanárok és szülők a tankönyvpiacról?

KJ: A szülők egyáltalán nem tájékozottak, nem kapják meg azt a tájékoztatást, amire szükség lenne. Ennek az a fő oka, hogy nem jöttek létre az iskolaszékek, holott a rendszerváltásnál fölvetődött, hogy létre kellene hozni őket. Én azon a véleményen vagyok, hogy bizony ez nagy hiba volt. Az iskolaszékekre rendkívül nagy szükség lett volna, ott meg lehetett volna csinálni az „öregek tanácsát”. Az oktatásnak nem a saját szájíze után kellene menni. Ez számomra elfogadhatatlan. A minisztérium nem határozhatja meg, hogy most ennyi a minimum, mert ennyire van pénz. Az oktatásnak az optimálisat kell elérni, a társadalmi igényeket kell kielégíteni, mert csak akkor lesz képes a kikerülő diák megfelelő módon szolgálni a társadalmat. Mert végül is szolgáljuk a társadalmat, ha tetszik, ha nem tetszik. A társadalom joggal elvárja, hogy jó adófizetők legyünk. És ki a jó adófizető? Aki befizeti a filléretet, vagy aki egyre többet tud befizetni?

E: Az igazgatók és a pedagógusok hogyan tudnak tájékozódni?

KJ: Az igazgatók tudnak tájékozódni. Én minden évben kétszer küldöm ki az ajánlati jegyzékemet az iskolákba. Meg kell mondani őszintén, hogy ennek a zöme a szemétkosárba kerül. Ez egy nagyon nagy hiba. Az érdektelenség az oka. Ha az igazgató nem adja ki a pedagógusnak, akkor a saját gondját szaporítja. Ha az én beosztottam nem ismeri a fejlesztéseket, nem fog tőlem korszerű gépet kérni. Csak egyet felejtenek el, hogy én pl. nem szeretem a számítógépet a koromnál fogva, de ha nem tudnám, hogy a számítástechnika milyen jelentős dolog a napi felhasználásban, akkor óriási hibát követnék el. A rendszerünkben, ill. az adatbázisunkban bent van nyolcezer potenciális vevő, és ezt naponta tudjuk kezelni és fi-

gyelni. Rácsatlakoztam az internetre, pedig nem szeretem, de ha nem tenném, a fejlődésemet gátolnám. Az információs társadalom gyakorlatilag berobbant a mindennapi életünkbe, ha tetszik nekem, ha nem tetszik. Be kell látnom, hogy be kell vezetnem, és csinálnom kell.

E: A pedagógusok minnek az alapján választanak tankönyvet? Figyelembe veszik az árat, a családok gazdasági helyzetét?

KJ: A vizsgálatok azt mondják, hogy a tankönyvár nem befolyásolja a felhasználást. A baj az, hogy a pedagógus a bérvizonyok miatt a másodállások másodállását is vállalja. Az új elterjedését ez abszolúte megnehezíti, mert könnyebb egy húszéves tankönyvből tanítani. Azt már fejből tudja. Az órák is sablon szerint működnek. Hogy ez jó vagy nem jó, azt senki nem vizsgálja. Nincs szakfelügyelő-rendszer. A helyi polgármesteri hivataloknak fogalmuk sincs, hogy mit kéne csinálniuk az oktatással. Magyarul gazdátlanok az iskolák. Ha nagyon tárgyilagosan megnézzük az oktatást, van szakszervezet, de csak dísznek. Van tanfelügyelő-rendszer? Nincs. Nincs tulajdonos, aki ellenőrizne.

A mi oktatási rendszerünk sok évtizedes fejlődésen keresztül jutott el oda, ahova eljutott. Most meg lett szakítva ez a rendszer, belenyúltak a rendszerbe, ki lettek véve különféle fogaskerekek. Nem kell csodálkozni azon, hogy csak így működik.

E: Milyen vállalkozásnak számít jelenleg a tankönyvkiadás?

KJ: Egy szempontból jobb, mint a többi magyar vállalkozás: mi aránylag érintetlenek vagyunk a külföldi beruházóktól. Bár itt vannak a külföldiek, mert közismert, hogy a hollandok már bejöttek a magyar oktatásba, de halvány gőzük nincs a magyar kultúráról, és a magyar oktatásról. Nincs mit félni tőlük, náluk is magyar emberek dolgoznak, ugyanazokkal a módszerekkel, mint régen. De a jövő mást kíván. A mi kultúránkban nekem óriási előnyöm van. Ahogy én nem tudok focizni egy német vagy egy francia kultúrkörben, ők ugyanúgy nem tudnak focizni itt. Nem értik a gondolkodásunkat.

E: Milyen kiadók tudnak ma nyereségesen működni, és mekkora a nyereség?

KJ: Üzleti szempontból nem szabad ezt a szakmát értékelni. Nem véletlen, hogy itt nem alakultak ki monopóliumok. Nincs ilyen Magyarországon sem. A három legnagyobb kiadó, a Nemzeti Tankönyvkiadó, az Apáczai vagy a Műszaki is, bármikor nehéz helyzetbe kerülhet. Ez olyan szakma, ahol a mindenkori igény és annak kielégítése hoz föl egy-egy kiadót vagy buktat meg. Én mindig azt mondom, hogy bármikor megbukhat pl. a Nemzeti Tankönyvkiadó, ha nem nyújt neki segítő kezét a minisztérium. Könnyebben megbukhat, mint én. Ez nagyon bátor kijelentés, de így működik, ha tetszik a kiadóknak és a minisztériumnak, ha nem. Nagyon-nagyon nem értettem ezt harminc éves koromban, de ma már tudom, hogy nem a kormányok irányítják az országot, az csak látszat. Természetesen befolyásolják a működését, de nem irányítják. Azt nem lehet megvonni a szülőtől, ha többet akar a gyerekének, mint amennyit a mai oktatás általában nyújt. Az igazán odafigyelő szülő meg fogja találni a magának való iskolát.

Én arra törekszem, hogy az általam elképzelt jövő igényeit elégítsem ki. Én nem hódolok be senkinek. Monoton, nagy kiadók, húsdaráló szervezetben dolgoznak. Tehát ők iparszerűen akarnak tanítani. Én nem akarok iparszerűen tanítani. Nekem Gyapai mindig azt mondja, hogy nekünk az elitképzést kell megcélozni. Mi az elitképzés? Ez rettentő relatív fogalom, mert mi az elit? Itt azoknak az igényeiről van szó, akik kicsit többre, egy kicsit mélyebbre törekszenek, akik nem milliomosok akarnak lenni, hanem olyan emberek, akik jól megvannak anyagilag, azt meg tudják maguknak teremteni, és elégedett emberek. Nem a pénz boldogít.

E: Hogyan osztották fel egymás között a piacot?

KJ: Nem hiszem, hogy felosztottuk, nincs erről szó. Kétségtelen, hogy a nagy kiadók gazdasági fölénye nyomasztónak tűnik, de a mindennapi életben ez is úgy működik, hogy egy idő

után mindenki az értékeesebbet választja. Az is kétségtelen, hogy minden nap meg kell küzdeni az apró dolgokért, de ez versenyzgazdaság, ezt tudomásul kell venni. Én nem fogom tisztelni soha sem a Nemzeti, sem az Apáczai, sem a Műszaki nagyságát, mert a nagyságuk mellett megvan a gyengéjük is.

Sokkal könnyebb úgy tanítani, ha valaki megmondja, hogy mit kell csinálni. Holott lehet, hogy annak az embernek halvány gőze sincs az oktatásról. Az emberi butaság ott kezdődik, amikor valaki azt hiszi, hogy ő okos. Ezt nem én találtam ki, ezt hallottam az apámtól, hallottam a Berzsenyiben, ahol leérettségiztem, és hallottam a műhelyben, az irodában, ahol dolgoztam. Beképzelt ember, aki azt hiszi, hogy ő okos. Én azért vagyok könnyebb helyzetben, mint a Nemzeti Tankönyvkiadó, mert én eldönthetem, hogy fizetek-e egy szerzőnek x összeget egy tankönyvért. Ott egy szerző az igazgatóig el sem tud jutni. Nem véletlen, hogy én már többször hallottam, hogy azért jelentkezem maguknál, mert a maguk kiadója igényes, és mert hozzám könnyű eljutni. De ha háromtucatnyian leszünk valamikor, hozzám akkor is el lehet jutni, mert én olyan világban nőttem fel, olyan korosztálytól tanultam a szakmát, aki nem emelt önmagának gátakat. Az ötvenes években, a hatvanas évek elején sokkal könnyebb volt bejutni egy vállalati igazgatóhoz, mint a nyolcvanas években. Mert amikor elkészültek a párnázott ajtók, akkor azok bezáródtak, és ezek még ma sem nyíltak ki.

E: A forgalmazásban milyen könyvek a nyereségeesebbek?

KJ: A darabszám itt is meghatározó dolgokat, én alapvetően kereskedő vagyok. A kereskedelem elég széles sávban improvizál, ezt teszem én is. Ez egy spekulatív szakma, ezért nem szeretem, ha beleszólnak. Adok a megérzéseimre, adok a megítélésemre, hogy merre mennek az iskolák. Ez azon múlik, hogy jól eltaláljak egy árat. Nem szégyen kimondani, ez a szakma ugyanúgy profitorientált, mint bármelyik más szakma. Ha ezt tagadom, akkor képmutató vagyok. Azt nekem kell megítélni, hogy egy könyv mikor lesz drága és mikor olcsó, mikor használható. A tényleges kereskedelmi ár és az önköltségi ár messze nem azonos, mert lehet az előállítási ár 300 forint, és az eladási ár 250 forint. Ezt egy cég elbírhhatja, ha sok könyve van. Ez olyan játék, mint amikor a sakkasztalnál ülünk, akkor én azt nézem, hogy az ellenfél miket akar lépni, és én mit tudok tenni. Ő ugyanúgy nem tudja, mint ahogy én sem tudom, de a mozgásból látom. Valamilyen stratégiát követni kell.

E: Milyen adottságok szükségesek a fennmaradáshoz és a boldoguláshoz?

KJ: A folyamatos fejlődés mindenképpen szükséges. A minisztériumban kimondták két évvel ezelőtt, hogy álljanak le a tankönyvkiadók a fejlesztéssel. Holott a piacgazdaság, a versenyzgazdaság alapja a folyamatos fejlődés, még hozzá a gyors fejlődés. Nincs befejezett tankönyv. Én mindig azt mondom, hogy mi nem javítunk bele a könyvbe, nem írunk bele, de azokat a szükséges korrekciókat, amik menet közben felszínre kerülnek, nyilvánvalóan korrigálom. A tartalma alapvetően nem változik, de tökéletes könyv nincs, hiába törekszünk a tökéletes könyv felé. A fejlődést kiiktatni nem lehet. Jövője annak a kiadónak van, aki folyamatosan meg fog tudni újulni.

E: Kik és milyen eszközökkel szabályozzák jelenleg a tankönyvkiadást?

KJ: Nekünk jó pár tankönyvünket megbuktatta a Tankönyvjóváahagyó Bizottság. Ez úgy működik, hogy mi fizetjük – nagyon durván fogalmazva – a gyilkost. Ha én nem akarok öngyilkos lenni, akkor megfizetek egy bérgyilkost, hogy gyilkoljon meg. A tankönyvjóváahagyásnál a bírálókat a tankönyvkiadó fizeti. A bírálók nem egy esetben konkurens tankönyvszerzők voltak. Magyarul, a saját pénzemért buktatta meg az én könyveimet. Igazából a minisztérium képtelen rendet csinálni. Megengedhetetlen, hogy egy gimnáziumi tanár

munkáját egy általános iskolai tanár megbuktassa. Én nem becülöm le az általános iskolai tanárt, de az iskolai hierarchiában való helyük meghatározó. Hogy ki hogyan látja el a felügyeletet, adott esetben a minisztérium, vagy akárki, annak a tisztasága meghatározza a szakmának a jövőjét. Ez a mechanizmus ma nem jól működik.

E: Ki jelöli ki a bizottságot?

KJ: A bizottságot a miniszter jelöli ki, pontosan nem tudom, de az elnökét biztosan. Nincs apparátus a Jóváhagyó Bizottságban, mert a neki szánt bürokráciát a minisztérium Tankönyv és Taneszköz Főosztálya látja el. Ez már önmagában rossz. Egy ilyen korszakban, amiben élünk, amikor minden közalkalmazott fél, hogy az utcára kerülhet, természetes, hogy megpróbál önmagának önálló egzisztenciát teremteni. Mindenki keresi a menekülés útját. Hogy ez a próbálkozás mennyire vezethet eredményre, azt tudnia kell egy közalkalmazottnak. Ez a próbálkozás halálra van ítélve. Lehetek akármilyen erős, de ha nem vagyok bunyós, akkor ne menjek a Kokóval egy ringbe, mert biztos, hogy pórul járok. Ha valaki közalkalmazotti pályára adta a fejét, számoljon a következményekkel. Igaz, hogy mi is eladjuk a munkaerőnket, én is eladom a saját cégemnek. A cégemnek van tekintélye, de nekem nincs, én itt szolgáljak. Pontosán tudom, hogy hol a helyem a rangsorban, de ezt sokan nem tudják. Eddig még egyetlenegy miniszter sem látta át a dolgokat.

Én a Berzsenyiben érettségiztem 64-ben estin, mert az apám kulák volt. Azzal az érettségivel 69-ben az Elektroakusztikai Gyár középvezetőjévé lettem. Nem pófára mérték, mert nekem olyan osztályt adtak, amelyiket a vállalatnak a leghatékonyabban kellett működtetni. Mind a 12 évig, amíg állami vállalatnál osztályvezető voltam, beszerzési osztályt vezettem. Ez arról szólt, hogy a vállalatnak van-e munkája, és ahhoz a munkához van-e anyaga, ez abban a rendszerben félelmetesen kritikus munkakör volt. Kifejezetten hajtós munkakör. Nincsenek véletlenek. Én annak az időszaknak köszönhetem ezt is, engem nem lepnek meg a nehézségek. Akkor is voltak. Én úri módon kereskedek, mert abszolút becsületre épül a tevékenységem, az én adott szavamra mérget lehet venni. Tudják a partnereim, hogy velem érdemes üzletelni, mert pontosan fizetek, és csak addig alkuszom, amíg az árban megegyezünk, utána nem. Minden striciséggel tisztában vagyok, ami a szakmában előfordulhat, de én nem alkalmazom ezeket, mert nem fér bele a felfogásomba. De azt is tudom, hogyan kell a trükkökkel szemben védekezni.

E: Hogyan lesz tankönyv egy kéziratból?

KJ: Ez elég hosszú folyamat, csapatmunka. Elkészül a kézirat, pl. az ének-zene, ami messze több lett a szerző eredeti elképzelésénél, mert eredetileg nem volt benne a lexikon rész. Nem minden zeneszerzőről volt grafikánk, de készítettünk, kerestünk, és akkor én azt mondtam, hogy miért ne csinálnánk meg. Tudja meg a gyerek, hogy melyik zeneszerző melyik korhoz kötődik. Ez nem szigorúan tananyag, de ennyit illik elolvasni. A kézirat után kezdődik az igazi munka, jönnek a különféle ötletek, hogy ezzel-azzal még egészítsük ki. A kézirat az alap, a többi pluszként jön hozzá. A matematika könyv csak félig volt kész, amikor mondtam, hogy „Tanár úr, fejezze be, hát miért csinálnánk fél munkát?”. Három hónap alatt szépen be is fejezte. Az rám van bízva, hogy észreveszem-e egy munka nagyszerűségét, vagy nem. Ha vak vagyok, akkor nem veszem észre, ha nem vagyok vak, akkor észreveszem. A mi szakmánk megsejtés kérdése. Ez egy kisvállalkozás, nem egy nagy gépezet.

Amikor készen van lektorálás után, akkor adjuk be vagy nem adjuk be a bizottsághoz. Én most ott tartok, hogy szabotálom egy picit a beadást, mert nincs arra pénzem, hogy kidobáljam az ablakon. Nem biztos, hogy egy jóváhagyás dönti el egy tankönyv hosszú távú jövőjét. Most inkább az a gond, hogy itt van pl. a történelem könyvből a negyedik kötet.

Azt már egy nem akármilyen tanárnak észre kell venni, hogy ez a könyv alapvetően más, mert olyan korszakot ölel fel, ami azelőtt elég hiányosan volt feldolgozva. Nekem ott van a dilemmám, hogy Gyapai tanár úr vajon mit fog írni a 45-től napjainkig tartó időszakról, mert ott végtelenül fontos, hogy nehogy a szubjektivitás csapdájába essen. Tehát ilyen szempontból ez egy egészen más történelemtanulmány lesz, de ez egy jó történelemtanulmány, erről én meg vagyok győződve. A negyedik kötetet még nem adtuk be engedélyezésre, mert a harmadik tavaly lett jóváhagyva a következőképpen: nem akarok szakértőket bántani, de az egy óriási kókler, aki azt mondja a 74 éves Gyapaira, hogy nem tudott elszakadni a marxista gondolkodástól. A marxizmust nem lehet kiirtani a gondolkodásunkból, mert a marxista megállapítások ma is megállják a helyüket. Azt, hogy nem létezik osztálytársadalom, csak egy barom mondhatja. Az történt, hogy megbuktatták a könyvet, aztán megfellebbeztem, a fellebbezést Pokorni elutasította, és nem tudni, hogy milyen oknál fogva, de egy hónap múlva megkaptam a jóváhagyást. Nem tudom miért történt így, és nem is kerestem a választ. Azt szoktam mondani erre, hogy sajnos a miniszter urat át lehet verni és át is verik. Ebből tanulva az új kötetet be fogom adni, de nem fogok sietni vele.

Egy tankönyv jóváhagyása negyed év, költsége 70 000 forint. És ezért a pénzért kimondja egy rosszindulatú ember, sarkítva fogalmazva, hogy Gyapai egy hülye. Erre nekem nem igazán van szükségem.

E: Történekek-e változások a szabályozásban?

KJ: Sajnos ez azelőtt is így működött, és ez ma is szocialista módon működik. Én ismerem, mert végigéltem azt a korszakot. Az apám kilenc holddal kulák volt, teljesen igazságtalanul, az akkori törvények szerint is, de meg lehetett tenni. Rehabilitálták minden következmény nélkül, még azt sem mondták, hogy bocsánat. De azt mondom, hogy én ezen csak nyertem. Én azért lettem azzá, ami vagyok, mert az a korszak más követelményt állított elém.

Most azért itt demokrácia van, ha tetszik az uraknak, ha nem, mert négy évenként választás van. Amint látjuk, eddig lement három választás, háromféle eredménnyel. A negyedik is más eredményt hoz. Az a régi gondolkodás nem tartható fenn, hogy „Majd én megmondom, mert én jobban tudom.” Ezt én nem fogadom el, de más sem.

E: Ön szerint hogyan kellene működni ennek az elbírálási folyamatnak?

KJ: Arra mindenképpen szükségem volt, hogy megismerjem az elmúlt évtizedek oktatási folyamatát. Ha visszaállítják a tanfelügyelői rendszert, ami elengedhetetlen, mert valamilyen ellenőrzési rendszernek működni kell, nem lesz szükség tankönyvjóváhagyásra, mert akkor a tudásszinten keresztül lehet ellenőrizni a pedagógus munkáját. De így sincs értelme, mert ki mondja meg azt, hogy miért van olyan sok gyerek, aki nem tud normálisan olvasni? Ki vonható ezért felelősségre? Senki. Ha nem engedjük el a fantáziánkat azzal kapcsolatban, hogy mit miért, akkor kár arról beszélni, hogy én kedvelem-e a minisztériumot vagy sem. Ott egy csomó „mindent tudó” ember van, akivel nem érdemes még vitatkozni sem. Ez olyan, mint amikor a gyerekekkel probléma van, nem fogad szót, és ha megkérdezik, miért nem, annyit válaszol, hogy „csak”. Én a „csak”-kal nem tudok mit kezdeni. Ez most a felnőtteknél is működik, kifinomultabb formában.

E: Kinek és milyen módon van beleszólása a finanszírozásba?

KJ: A tankönyv a törvények szerint szabadárás kategória. A szabadárás kategória azt jelenti, hogy a piaci viszonyok szabályozzák. De ma a tankönyv teljesen törvénytelenül nem szabadárás kategória, mert a minisztérium ebbe önkényesen beleavatkozik, szemben azokkal a jogszabályokkal, amelyeket a rendszerváltás után a Parlament jóváhagyott. Nem tudom, hogy honnan veszi a minisztérium, vagy egyes emberek erre a bátorságot. Nem engedi

bevinni a programba a tényleges árat. Erre a tankönyvre azt mondják, hogy ez a kötésénél fogva 340 forint. Hát ez a könyv ma már messze nem annyi, hanem 540 forint, a papírár meg egyebek következtében. Lespórolhatom, hogy nem lakkoztatom a borítót, de nem tehetem meg, mert gyerek kezébe kerül. Az árat a Tankönyviroda szabja meg, és ezzel én a kezdetektől fogva nem értek egyet. Ha valami szabadáras, akkor az legyen tényleg az, ha nem lehet az, akkor ne mondja a minisztérium, hogy demokratikus országban élünk.

E: Milyen paraméterek alapján döntenek el, hogy mennyibe kerülhet egy könyv?

KJ: Ivszám alapján. A minisztériumnál a szellemi érték nem számít, de lehet, hogy nem is tudják, hogy mi az érték. Azt nem mondom ki egy könyvről, hogy tanítható vagy nem, de azt ki merem mondani, hogy érdemes-e tanulni, és tanítani belőle. Mert minden könyv tanítható, csak az a kérdés, hogy minek.

Abból nem lehet kiindulni, hogy egy tankönyvcsoomag a tanév kezdetén 5000 vagy 12 000 forint. Akik ebbe beleütik az orrukat, nem értenek dolgokhoz. Ha ezt a számot nézem ebben az inflációs világban, akkor ez az összeg nem sok. Mi pontosan tudjuk, hogy a szülő minden árat megad a gyermekéért, és ha még meg is éri, akkor különösen. A tankönyvárakat mindaddig szabályozni fogja a piac, amíg a szabály a tankönyvkiadás tisztaságára vigyáz. Itt van a problémám a minisztériummal: nem az értékkel törődik, hanem az árral. Ne az árral törődjön, hanem az értékkel, hogy megérje a szülőnek azt a könyvet megvenni. Ha én most gyakorló szülő lennék, megvenném a könyvet 3000 forintért, de nekem ne húzogassa a gyerek fülét a matematika tanár, hanem kövessen el mindent, hogy tudja a gyerek a matekot. De a szülők nem látnak bele a piacba. Itt van az irodalom könyv harmadik kötete, kemény kötésben 1400 forint. Hozzáértők azt mondták rá, hogy ez a könyv irodalmi válogatásként is megállja a helyét. Egy ilyen könyv a könyvesboltban sokkal többbe kerül.

E: A forgalmazással kapcsolatban már említette, hogy eljuttatnak az iskoláknak brosúrákat. Milyen csatornákat használnak még?

KJ: Mi sajátos tevékenységet folytatunk, nem igazán járunk az iskolák nyakára. A kiállításokra elmegyünk, de ez egy kis kiadó, nagyon szűk létszámmal. Hozzánk a rendelések postán jönnek, nálam az iskola telefonon is rendelhet, ahogy neki tetszik. A forgalmazásban külön jó, hogy ha telefonon keresnek, megismerik a partnereink a hangunkat. Vannak esetek, amikor egy-egy pedagógus elmondja a problémáját, én szívesen meghallgatom, ő meg azt mondja, hogy de jó, hogy valaki megvizsgáltta. Én nem kételkedem egyetlen megrendelő komolyságában sem. Nincs is okunk rá, minden kiszállított könyvünket kifizetik az iskolák, az egyetlen egyet is, és a szülők is. Nem utánvéttel, mert az 500 forinttal megdrágítaná. Én a csomagot csekkkel küldöm ki, és becsületbeli ügy, hogy befizessék. Mindig megjönnek a pénzek, nincs ilyen problémám. Nincs okom rá, hogy a bizalmat felfüggeszsem, nem szolgált rá senki. Ez tökéletesen működik.

E: Boltban nem forgalmaznak?

KJ: Boltban is meg lehet kapni, de a könyv ma általában nem jó üzlet. Én bizományba adok ki könyvesboltba könyvet. Két tanévkezdet között igazából a kutya nem keresi a könyvet. Nem sok helyre adom ki bizományba, de ott csak néhány darabot adnak el.

E: Vidéken mekkora a kereslet?

KJ: A forgalmam nagyobb része vidéki, és bármilyen furcsa, Kelet-Magyarországra jóval több könyvet adunk el pl. művészettörténetből, mint Nyugat-Magyarországra. Ez rendkívül furcsa dolog, mert úgy tűnik, hogy most Kelet-Magyarország igényesebb. Békés megye az egyik legnagyobb vevőterületünk. Pl. az egyik könyvből ez évben 20 milliós forgalmunk volt, abból Békés elvitt másfél milliót a 22 megyéből! Megyékre leosztva toronymagasan a

legjobb megye. Nem is igazán lehet rá magyarázatot találni, de én azt gondolom, hogy ahol komolyan veszik a problémákat, ott korszerűbben akarnak oktatni. Én ma nyugodtan merem mondani, hogy az iskolák 30%-a a helyén van minden szempontból. Ezeket az iskolákat kellene befogni a kocsi elé, hogy húzzák meg a szekeret. Azokkal még a tempót is lehetne fokozni.

E: Hányan dolgoznak a kiadónál jelenleg, és hogy képzeled el a cég jövőjét?

KJ: Összesen hatan dolgozunk, a nyomdában és a kiadóban. Nagyon lassan tudunk fejlődni, mert a berendezések félelmetesen drágák, egy egyszerű gép is több száz ezer forint. Azt minden partnerem tudja az első beszélgetés után, hogy én keményen üzletelek. Egy többmilliós berendezés esetén ez nagyon sok. Aki az árakat korlátozza, annak tudnia kellene, hogy itt sok-sok kiadás van: TB, nyugdíjintézet, APEH.

Megmaradtunk családi vállalkozásnak, és ezen nem is kívánok változtatni. Most 62 éves vagyok, elmegyek nyugdíjba, de tovább folytatom. Arra törekszem, hogy normális utódlási-helyettesítési rendszer alakuljon ki. A tevékenységben sok minden terhes számomra, de a szakmában rengeteg örömöm van. Óriási sikerélmény volt számomra egy-egy oktatótábla vagy egy-egy tankönyv. A magyar királyok arckép-sorozatban szerepel Könyves Kálmán, akit úgy rajzolt meg a grafikus, hogy egy könyvet fog a kezében. Azt a melegséget, ami a kezéből árad, amivel a könyvet fogja, ugyanazt érzem én is, amikor elkészül egy könyv.

Az, hogy az ember lehet az oktatásnak közszereplője, lehet örömet is ad, és olykor bosszúságot is. Ha itt kell hagynom a kiadót, az zavar, hogy lesz-e megfelelő utódom, vagy nem. Pillanatnyilag úgy néz ki, hogy nem, és ez jobban zavar, mint hogy mennyit fogok keresni. Amikor Comenius-t idehívták Sárospatakra, akkor pontosan tudták, hogy szükség van olyan emberekre, akik helyére teszik az oktatást. Ma már ezt nem tartják szükségesnek.

(Az interjút Janni Gabriella készítette)

„Helyettünk a könyvek beszélnek...”

Romankovics András, a ROMI-SULI Könyvkiadó és Továbbképző Műhely vezetője

Educatio: Kezdjük a kiadó történetével.

Romankovics András: Bár kiadónk 1992-ben alakult, de akkor mi a feleséggel már elég hosszú tankönyvszerzői múlttal rendelkezünk. 1976-ban, 30 évesen, ismeretlen magyordí tanítókként „Lila fecske” jeligéjű tankönyvpályázatunkkal elnyertük az ábécéskönyvírás lehetőségét az 1978-as tanterv nyitó évfolyamára. Akkor láttak minket először, mikor a díjátadási ceremóniára mentünk, s többen aggodalmaskodtak, hogy ilyen fiatalon mégse lehet egy egész országnak ábécéskönyvet írni. Tapasztalt szerzőtársat igyekeztek mellénk adni. Mi Meixner Ildikót választottuk, akinek olvasástanításról vallott felfogása sok tekintetben rokon volt a miénkkel, s akivel igazán jó szakmai és emberi együttműködést tudtunk kialakítani.

Az 1978-as megjelenésig még kétszer teljesen át kellett dolgoznunk tankönyvcsaládunkat úgy, hogy oldalra tervezett kéziratot kellett beadnunk, amelyben már minden betű, szó, rajz pontosan méretezve a helyén volt, és így a tankönyvcsinálásból nagyon sokat tanultunk. 1978-ban négy kötetünk jelent meg, melyet Ildikóval hármassal írtunk, s 1982-ben fele-